

Българинът не иска променена държава

Старая се да употребявам ситуацията у нас позитивно, дори когато тя е враждебна към мен, твърди режисьорът Явор Гърдев

Явор Гърдев е името, което в арт-сферите се произнася вече с уважение и респект, а всяка негова следваща стъпка се очаква с любопитство. Варна бе градът, където преди 2 години постави експериментално „Бастард“ в изба „Димит“ и тази именно негова авторска постановка го изстреля на артистичния БГ-арх - спечели заслужено суперлативите на театралните и на публиката, а и награди. Тогава нямаше навършени 30 години. Сега той отново е в морския град с не по-малко интересен проект, върху който вече работи с огромна екип. Става дума за международната копродукция „Марат/Сад“.

Естествените му склонности го отвеждат до 2 елитни софийски гимназии - класическата и френската. Избира класическата, защото в момента е увлечен от Римската империя. От малък обаче иска да стане режисьор. И родителите му (баща му е ветеринарен лекар, майка му - преподавател по икономика) не се месят в неговия избор. Първото нещо, което „поставя“ на сцена, е „Червената шапчица“. Тогавашен първокласник. На следващата година е вторият му „режисьорски“ спектакъл - „Тримата мускетари“. Някаси съвсем естествено започва да прави представления. Те са били неумели, но склонността му да се запалва с такова нещо се е проявила още тогава, спомня си Явор. Когато завършва гимназия обаче, иска да учи философия. Подготвя се, кандидатства и влиза в университета. Минава година и решава, че и в НАТФИЗ трябва да учи. Така почти едновременно се дипломира

и като философ, и като режисьор

Моят жизнен проблем е в това, че всъщност не мога да направя избор между съзерцателния и активния живот - ако философията е съзерцателният, а театърът активният, признава си той.

Всичко това го прави по-различен от връстниците му - чувства се в известен смисъл чужд на общоприетото. Разбира се, не смята, че е от типа хора, които оставят действителността да контролира неговите постъпки, обратно - той решава каква да е действителността, в някаква степен нещата се допълват. Впрочем и в „Марат/Сад“ на преден план е дилемата дали човекът променя действителността, или се оставя инерцията да го победи. Мисля, че в каквато степен зависи от действителността, в такава и тя зависи от мен, че философията е и практическо занятие - т.е. с това, което върши, човек насочва своята реалност и не тя е определящата. Не мога да кажа, че битието определя съзнанието, но не мога и в пълен степен да твърдя, че съзнанието определя битието, т.е. между теорията и практиката има взаимна връзка, която

винаги е била предмет на философията. И понеже казах, че живея едновременно в две среди, правя опити животът ми да е еднакво пълноценен, макар и двойствен. Може би точно заради това не се оплаквам, че средата била такава или онакава.

Макар да не е зле настроен към днешното правителство, в частност и към културното министерство, Явор Гърдев признава, че ако от него зависи, би свалил кабинета Саксбургготски заради липсата на практическа ефективност в работата му. Смята, че и това, а и предишните правителства не са достатъчно ефективни поради това, че не предприемат политика. В това отношение особено пасивно е културното министерство. То не води политика, а политиката води него, т.е. то не променя действителността, а тя го прави да е пасивно. Аз мисля, че

политиката е изкуство на активността,

на това как ти промениш средата. В момента културното министерство се опитва да задържи цялата система така, че тя да не рухне. Не само това, а и всички предишни правителства не искат да си признаят докрай, че системата рухва. Но по-лошото е, че сегашният кабинет се прави, че не вижда какво става, а системата междувременно рухва. Първото нещо, което се изисква, е човек да си даде точна сметка, че системата рухва или нещо повече, че тя вече е рухнала. И тогава да се мисли за приоритетите. Очевидно наличните пари не могат да поддържат структурите на културното министерство например. Това логично води до въпроса в каква да се инвестира, че да се поддържа системата. От своя страна, този въпрос измества проблема от сферата на културата и го прави социален. И се получава порочен кръг - нищо не се прави, за да няма социални проблеми. И така 12 - 13 години омаломисленият кръг се върти, а системата рухва и започва да произвежда нищо. Това ще продължи до нейната фактическа смърт, която не е много далеч, прогнозира Явор Гърдев.

Младите в правителството на Симеон Саксбургготски в началото му вдъхват надежда. Но не може човек да гледе в корумпирана система и тя изведнъж да заработи по неговата логика, категоричен е той. Системата работи по своята логика и когато някой се опита да интервенира в нея сам или сякаш го дупи, той, разбира се, не може да я промени. И всички завършва с крушение. Така че техният опит е за уважение, смята режисьорът. Друг въпрос е какво точно са свършили, защото той не може да каже нищо, защото не е специалист. Смята обаче, че колкото и да са големи усилията, те

потъват някъде, защото структурите у нас са инерционни, ретрогради, консервативни.

Държавата ни е майстор на това да пречи нещата да се случват,

твърди режисьорът. Точно с това проблем се облъскваме в момента. Продукционният мениджър на „Марат/Сад“ е германка, която никак не може да проумее какво става у нас. Свирила, когато хората се съберат в екип, държавата да улеснява всяка дейност, а не да я затормозява.

У нас държавата е извор, който дава възможност да се изживяваш като човек на власт. А властта да спираш нещо, което се движи, е израз на върховно задоволство на администрацията, компетенцията за това, че тя е ниско платена. По този въпрос писах преди 5 - 6 години една много голяма статия във в. „Култура“. Тя изясняваше този уникален самозащитен феномен в българското общество. Въвщност българинът не иска да се промени неговата държава, коментира режисьорът. Той приточава тя да е такава, каквато е, и да страда. И за да се оправдае някакси пред себе си, си е сложил маска. Българинът не иска да се променя, макар че се прави за пред хората. Той не иска промени или поне не е готов за това да даде нещо от себе си.

Явор Гърдев с удоволствие разсъждава по темата за властта, а също така търси нейните измерения и в изкуството. Тя пристъпва и в „Бастард“, и в „Марат/Сад“.

Властта е структура, в която преобладава корумпиран и некорумпиран хора, продължава разсъждаването си той. Тя има най-малко 2 аспекта - владеене и управление. В България се занимаваме с властта като владеене, а не с властта като управление. В културните държави властта се използва само за управление, а не за да се властва над другите. Ако властта е владеене, ако човек започне да усежда, че друг зависи от него и това се потвърди от позициите му, става дума за комплексна роля. Тези, които имат власт, се корумпират дължително, дори и да са най-честните, защото самата система го изисква. Когато всички други искат от тебе да си корумпиран, а ти не си, тогава ти не можеш да бъдеш част от системата и тя те изхвърля, допълва творецът.

Може ли да се разруши и да се изгради нова система? Нищо не може да се направи, убеден е събеседникът ми. Радикалният ход би позволил да се сменят поколенията изведнъж. Такова нещо се случи в Сърбия -

всички, които работеха до този момент в Министерството на културата, бяха освободени и тяхното място заеха хора достатъчно образовани и знаещи какво да правят и не по-възрастни от 35 години. Това доведе до добри резултати. Такова нещо у нас не може да стане, защото в България не е имало шокос преход, а дифузен. При такава ситуация вече корумпираните имат достатъчно време да корумпират. А когато един активен човек влезе в такава инертна система, той се съпротивлява известно време, след което се отдава на нейната сила. Това е

като питон, който се увива лека-полека около тебе

и в един момент виждаш, че не можеш да мърдаш. Но и вече нямам желание, защото това ще изглежда налудничаво. Аз съм бил свидетел на това как хора, попаднали в структурата на държавен театър, в началото са супер-мотивирани, работят востановено и само след 2 години вече са безразлични към това, което правят. Просто защото виждат, че усилията им не само че не се възнаградяват, ами и смисълът на нещото не отеква у другите - може да си зле платен и

въпреки това, когато усилят ти срещат адекватно отношение у другите, ти усещаш смисъла на работата, защото се придвижваш в групата. Тогава човек е социално същество и разбира, че 10-има души искат да направят нещо заедно и то да стане добре. Но когато един иска добре да прави нещо, а на другите деветима им е все едно, тогава човек се обезсърчава за известно време, след което става един от всички...

В зората на своята професионална кариера Явор Гърдев осъмна на един от най-високите арт-върхове - с 2 статуетки „Аскеер“ и една „Икар“ на Съюза на артистите в България за „Бастард“, 12 са реализираните досега от него представления, като поставя на театралната сцена от 24-годишен.

Едно е съществено във Франция - „Носферато“. Вторият му проект във Варна е международен с участието на Германия, Франция, Холандия и България. В Германия е заснел видеофилм, ръководи театрални работилници, преподава всяко лято. Смята, че наградите са важни не за него, а за другите хора, за тяхното отношение към него. Щеше да е клиничен случай на нарцисизъм, ако човек вземе да си променя отношението към самия себе си, след като по-

лучи награда, уточни Явор Гърдев.

Смята, че е симпатичен човек (смее се - б.а.), че е продукт на една ера, в която България е преодолито промисленост. От това, че поставям в България, следват някои улеснения, но има и много затруднения. Ако правя същото някъде другаде, следват също и затруднения и улеснения. В България аз познавам хората, знам къде мога да стигна във взаимоотношенията си с тях, знам какво мога да искам от тях, разсъждава той. От друга страна, държавата ни е заредена с огромно количество инерция и слаба енергия за случване на нещата, българинът мързелува. Въобще има всякакви задържки, които възпрепятстват ставането на нещата. А в същото време много са и предимствата. Така че продуктът на моята работа зависи от това как употребявам ситуацията. Старая се да гледам на нещата позитивно, дори и тогава, когато държавата е враждебна към мен. А тя е постоянно враждебна, така е поне десетилетие насам.

Така в по-едри шрихи изглежда портретът на един от най-популярните ни млади творци днес - на философ и прагматик.

ОЛГА БОЕВА